

BARBARA DĄB-KALINOWSKA

TEOLOGIA IKONY W DRUGIEJ POŁOWIE XVII WIEKU. SPORY I POLEMIKI W ROSJI

Powstałe w drugiej połowie XVII w. traktaty i zarządzenia władzy cerkiewnej i państwowej, które poświęcone zostały ikonom, można podzielić w sposób uproszczony na dwie grupy. Pierwsza zawiera wypowiedzi autorów, którzy uważali za konieczną obronę dogmatów cerkwi prawosławnej dotyczących kultu ikon. Drugą grupę stanowią traktaty, które odzwierciedlają „nowe poglądy na sztukę i nowe rozumienie piękna”¹. Do pierwszej grupy należą wypowiedzi protopopa Awwakuma, archidiakona Iwana Pleszkowicza, *Postanowienia Wielkiego Soboru Moskiewskiego*, *Pytania i odpowiedzi inoka Ewfimija* i *Gramota patriarchy Joachima*, do drugiej zaś dzieło Josifa Władimirowa, Szymona Uszałkowa, wypowiedzi Symeona Połockiego, Dymitra Rostowskiego, a także *Gramota Trzech Patriarchów* i *Gramota Carska*².

We wszystkich traktatach — i tych o charakterze teologicznym i tych,

¹ Ju. G. Majkov, *Živopis. W: Očerki russkoj kul'tury XVII veka. Čast' vtoraja*. Moskva 1979, s. 216.

² Literatura dotycząca osoby samego Awwakuma, jak i jego dzieł jest ogromna, przytaczam tu tylko pozycje, które zawierają teksty i omówienia poglądów Awwakuma na problemy kultu ikon i zagadnienia z nimi związane. Ju. N. Dmitriev, *Teorija iskusstva i wzgljady na iskusstvo v pis'mennosti drevnej Rusi*. Trudy Otdela Drevnerusskoj Literatury, cyt. dalej: TODRL, t. IX, 1953, s. 97 - 110; N. Andreyev, *Nikon and Avvakum on Icon-Painting*. Revue des Études Slaves, t. XXXVIII, 1961, s. 43 - 44; P. Pascal, *Avvakum et les debuts du Raskol*. Paris 1963 (wyd. II), s. 503 - 505; N. S. Demkova, *Neizvestnye i neizdanye teksty iz sočinenij protopopa Avvakuma*. TODRL, t. XXI, 1965, s. 221 - 226; A. N. Robinson, *Ideologija i vnešnost (Vzgljady Avvakuma na izobrazitelnoe iskusstvo)*. TODRL, t. XXII, 1966, s. 360 - 368; A. N. Robinson, *Bor'ba idej v russkoj literaturie*. Moskva, 1974, s. 287 - 292; A. S. Eleonskaja, *Russkaja publicistika vtoroj poloviny XVII veka*. Moskva 1978, s. 95 - 97. Poglądy serbskiego archidiakona Pleszkowicza znamy z relacji zawartej w traktacie Władimirowa. *Vestnik Obščestva drevnerusskogo iskusstva pri Moskovskom publičnom Muzee. Materialy*;